

УДК:616.314-057.87:374.7]:37.03+378)

ЄФРЕМОВА Оксана

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

<https://orcid.org/0000-0002-5149-2151>Yefremova.oks@gmail.com**ГУМЕНЮК Ольга**

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

<https://orcid.org/0000-0002-4899-5532>olhahumenyuk@ukr.net**ЦЮРА Світлана**

Львівський національний університет імені Івана Франка

<https://orcid.org/0000-0001-5425-7993>svit.tsura@gmail.com**ГУМЕНЮК Василь**

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

<https://orcid.org/0000-0003-2736-3875>Basilleo03@gmail.com**НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ОСОБИСТІСНА Й ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ
ТА СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-СТОМАТОЛОГІВ**

Узагальнено, що здобуття неформальної освіти студентами стоматологами має низку особливостей, серед яких інформаційна насиченість основної освіти, технологічна складність сучасних стоматологічних послуг, висока вартість освітніх програм для стоматологів.

Аналіз поінформованості студентів щодо неформальної освіти проведений за результатами анкетування у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького, Івано-Франківському національному медичному університеті, Львівському медичному університеті, Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського. Виявлено, що 62% опитаних студентів не здобувають неформальну освіту. Щодо їх поінформованості про ресурси неформальної освіти ми отримали збіг в усіх трьох групах стейкхолдерів – студентів, викладачів, роботодавців. Як пріоритетні обрано ресурси: Prometheus, Coursera, Udemy, edX.org, Khan Academy, навчання. З тих студентів, які користуються електронними ресурсами неформальної освіти лише 13,6% виділяють понад чотири години на тиждень.

Спрямованість студентів розглянута за пріоритетною до освітньої діяльності мотивацією, зорієнтованість на: самовдосконалення себе; професійне самовдосконалення; спілкування і взаємодію, розширення свого соціального простору. Виявлено перевагу чотирьох пріоритетів: 50% визначили, що метою здобуття освіти є вдосконалення знань та вмінь за напрямом навчання, 36% – особистісний розвиток, 30% – здобуття вмінь та навичок поза напрямом навчання; 27% – розширення сфери спілкування. Важливим показником для характеристики спрямованості стало визначення бажаної тематики програм неформальної освіти: 40,5% учасників опитування обрали бізнес та підприємництво. Щодо критеріїв важливих у виборі, то 66% обрали гнучкий графік навчання, 54% – співвідношення ціни навчання і його потенційної корисності; 36% – особисто привабливі програми.

Ключові слова: студенти стоматологи; неформальна освіта; професійне вдосконалення студентів.

<http://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.21>

**1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У
ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ
ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ
ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Розвиток неформальної освіти в українському освітньому просторі регулює низка законодавчих актів таких як: Конституція України, Закон України «Про освіту»; Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», Закон України «Про професійний розвиток працівників». У січні 2023 у першому читанні було прийнято Закон України «Про освіту дорослих». Норми нового закону «закладають інституційні основи співробітництва між державою,

органами місцевого самоврядування та провайдерами освіти дорослих, а також передбачають елементи саморегулювання у цій сфері освіти» (МОН України, 2023). Розвивається, як міжнародний проєкт міжнародна освітня ініціатива Ukraine Global Faculty для українських студентів, аспірантів та викладачів.

Інтенсивний розвиток неформальної освіти, який спостерігаємо в останні десятиліття в українському освітньому просторі, відбувається за трьома напрямками, це:

– поширення на український сегмент англійських пропозицій сайтів і ресурсів, чії послуги мають глобальне покриття;

– розробка й успішне функціонування україномовних або двомовних платформ та сайтів неформальної освіти, які орієнтовані на різні соціально-вікові та професійні групи українського ринку праці;

– розширення професійної сфери організаторів неформальної освіти, менеджерів, методистів тощо, які спеціалізуються саме на організації онлайн синхронних та онлайн асинхронних освітніх послуг.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичне осмислення неформальної освіти сучасними науковцями базується на засадах пріоритету права людини, особливо юнацького та дорослого віку на самостійний вибір форм та обсягу здобуття освіти. Тому багато досліджень науковців зосереджено саме у контексті андрагогіки на вивченні неформальної освіти як освіти дорослих, й умовно введено у цю групу молодих людей студентського віку. Серед дослідників автори Концепції розвитку освіти дорослих в Україні Лук'яненко А.Б., Аніщенко О.В., Москаленко Л.М., Стоговський А., Василюк А. розглянули проблему розвитку і функціонування навчання дорослих у контексті освітньої концепції навчання упродовж усього життя (Stogowski & Wasyluk, 2017).

Безпосередньо неформальна освіта, що зорієнтована на молодь, особливості її завдань, спрямованості, методики викладання були розглянуті у роботі Н. Павлик «Теорія і практика організації неформальної освіти молоді» та теоретико-методичній праці Ж. Гайлюс, А. Малинаускас, Д. Петкаускас, Л. Рагаускас «Досвід неформальної освіти в Литві. Керівництво для тих, хто працює з молоддю». Важливими, з огляду на мету дослідження є соціологічне дослідження, виконане Л.М. Москаленко, результати якого дають можливість шляхом порівняльного аналізу обговорити отримані нами емпіричні дані (Москаленко, 2019).

Соціологи провели два етапи вимірювань стані проінформованості та залучення у сферу неформальної освіти різних вікових категорій населення України, керівник дослідницької

групи Москаленко Л. Опитування соціологів дали змогу виокремити фактори, що визначені як ключові у прийнятті рішень про здобуття неформальної освіти: «наявність вільного часу, гроші, мобільність» та «інформованість щодо освітніх програм та доступ до Інтернету». «В опитуванні «Неформальна освіта в Україні, вимір можливостей» взяло участь 652 респондентів зі всіх регіонів країни». За результатами опитувань виявлено:

«щодо причин, які спонукають долучитися до неформальної освіти є наступним: 31,8% респондентів долучаються до неформальної освіти з метою професійного зростання; 22,7% респондентів мотивуються пошуком нових друзів; 19,6% – можливістю особистісного росту. Тільки 6,1% респондентів долучаються до неформальної освіти через вимогу керівництва». «Для молодих людей віком від 16 до 25 років, які ще знаходяться на етапі професійного визначення та лише починають оволодівати знаннями щодо своєї майбутньої професії найбільш популярною причиною залученості до неформальної освіти є можливість отримати нових друзів (28,7%), а вже наступною за популярністю є бажання професійного росту (26,3%) та можливість відвідувати нові міста (23,2%)» (Москаленко, 2019).

Доцільно зауважити, що у нашому дослідженні ставлення до неформальної освіти молодих людей студентського віку, які здобувають професію стоматолога ми враховували той факт, що неформальну освіту стоматологічного профілю: організують виключно професіонали – успішні, реалізовані фахівці, відомі клініки, центри стоматологічних послуг. Тому їхня діяльність, у першу чергу, орієнтована на надання освітніх послуг професіоналам, які підвищують кваліфікацію, включає високотехнологічні процедури та маніпуляції. Це зумовлює достатньо велику вартість таких професійно зорієнтованих освітніх програм. Навіть короткотривале навчання у рамках конференцій чи виставок буде платним.

3. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз стану поінформованості студентів стоматологів щодо неформальної освіти, змісту і структури

їх спрямованості на здобуття освіти для особистісного й професійного розвитку.

Матеріал і методи дослідження.

Спрямованість студентів на здобуття неформальної освіти оптимально розглянути за пріоритетною до освітньої діяльності мотивацією, а саме – це зорієнтованість на:

- самовдосконалення себе – пізнання і вдосконалення своїх індивідуально-психічних якостей, компетентностей, знань та вмінь;

- професійне самовдосконалення;

- спілкування і взаємодію, розширення свого соціального простору.

Дослідницька діяльність із зазначеної теми проведена шляхом аналізу психолого-педагогічних джерел з проблеми розвитку студентом своєї індивідуальної освітньої траєкторії через участь у здобутті неформальної освіти та інтерпретації результатів анкетування студентів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Івано-Франківського національного медичного університету, Львівського медичного університету, Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського. Анкетування виконане на ресурсі Google *Форми*, кількість респондентів – 190 з них 35 навчаються на 1 курсі, 39 на другому, 45 на третьому, 38 на четвертому, 32 на п'ятому. Анкета містила закриті, напіввідкриті та відкриті питання.

Перша група питань анкети, відкритого й напіввідкритого типу була поставлена з метою з'ясувати рівень та спектр поінформованості студентів щодо освітніх ресурсів й освітніх програм загального та професійного спрямування. Це питання: Які неформальні освітні програми для стоматологів є популярними серед знайомих Вам ровесників? Які неформальні освітні програми для стоматологів ви знаєте? Які освітні програми рекомендували Вам роботодавці? Які освітні ресурси ви знаєте? Які освітні ресурси рекомендували Вам Ваші викладачі?

Для збору кількісних даних слугували питання як от: Чи здобували Ви неформальну освіту? Які освітні ресурси Ви використовуєте? Які освітні ресурси використовують Ваші ровесники? Скільки часу в середньому на тиждень Ви виділяєте на

неформальну освіту? Виберіть форму навчання, яка Вам найбільш зручна.

Для отримання емпіричних даних і подальшого якісного аналізу загального уявлення студентів про неформальну освіту були поставлені наступні питання: Чи знаєте ви, що таке неформальна освіта? Оцініть у загальному Ваше ставлення до неформальної освіти.

Для оцінки змісту і структури спрямованості студентів у здобутті освіти питання: Яку головну мету Ви ставили, коли здобували неформальну освіту? Які майбутні завдання зі здобуття неформальної освіти Ви плануєте. Оберіть, яка тематики неформальних програм, окрім професії, яку Ви здобуваєте, найбільше Вас цікавить? Які критерії вибору неформальної освіти є для Вас важливі?

Під час виконання дослідження застосовано такі методи, як: аналіз, систематизація, узагальнення, анкетування, методи кількісного та якісного оброблення емпіричних даних.

4. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Розвиток неформальної освіти для студентів, що здобувають формальну освіту у сфері охорони здоров'я має низку особливостей серед яких інформаційна насиченість основної освіти, яка залишає мало вільного часу, технологічна складність сучасних стоматологічних послуг і висока вартість неформальних освітніх програм для стоматологів. Це доцільно враховувати при аналізі даних діагностики. За результатами отриманих емпіричних даних було проведено кількісний та якісний аналіз, який показав наступне.

Щодо поінформованості студентів про те, що таке неформальна освіта, то 40% опитуваних засвідчили, що знають, що це таке. 27,4% відповіли, що ні, 26,8% – не впевнені, що знають і 5,8% наводили визначення, які були такого типу – курси, семінари, конференції з майстер-класами. Відповіді на наступне питання, «*Чи здобували Ви неформальну освіту?*» – 47,9 – не можу відповісти, 12,1 – ні, і не планую 27,4 – так, але не часто, 12,6 – так, часто – дзеркально відображають той самий розподіл, орієнтовно

половина учасників опитування не вважають, що здобувають неформальну освіту. Можна було б припустити, що тут опитані швидше оцінюють не лише факт участі, але й результат – здобуття знань. Однак, основна частина анкети містила назви платформ та сайтів неформальної освіти, у тому числі й тієї, що безпосередньо стосується неформального навчання майбутніх стоматологів. Тому, ми помістили на завершення анкети питання на визначення ставлення студентів до неформальної освіти – «Оцініть у загальному Ваше ставлення до неформальної освіти». Було отримано наступний розподіл відповідей – 59,5% засвідчили позитивне ставлення, 38,9% – не визначилися зі ставленням, 1,1 – ствердили, що ставляться негативно.

Таким чином виснуємо два ключові моменти даної частини опитування – поінформованість студентів про неформальну освіту – 27,4% «не знають», що таке неформальна освіта, 26,8% – «не впевнені, що знають» (разом 54,2%) після додаткового інформування – 38,9% – «не визначилися», 1,1 – «негативне».

Для того, щоб з'ясувати ступінь поінформованості студентів щодо неформальної освіти стоматологічної спрямованості, уточнення кількісних даних компетентності у ній студентів, слугували питання «Які неформальні освітні програми для стоматологів є популярними серед знайомих Вам ровесників?» Ми отримали першу за частотою відповідь – «не знаю», на нашу думку, це безпосередньо свідчить про відсутність даного питання в активній комунікації студентів. Друга за частотою відповідь – курси, вебінари, онлайн-конференції, тренінги майстер-класи – без конкретних назв. І третя позиція – отримані нами одиничні конкретні відповіді, це назви ресурсів (зберігаємо авторські варіанти) – курси Osstem, авторські курси «анатомічної реставрації зуба, Parodent dental club, Prometheus, Пародент, Максимум,

Стоматплатформ, Dental expert, Акаунт dr.krok_1, Професійні курси, тренінги, Дентальна фотографія».

Для зіставлення цих даних з особистим досвідом студентів ми запропонували більш конкретизоване питання «Які неформальні освітні програми для стоматологів ви знаєте?». Питання було не обов'язковим. Ми отримали – 76 відповідей. З отриманих відповідей – «не знаю» – одиничні назви ресурсів наступні (зберігаємо авторські варіанти) «ІТІ (міжнародна асоціація стоматологів, часто організують освітні програми та курси), в Інстаграм «Navychka», «White dental group», «Perio centr». Parodent, fenestra, ескулап, Navychka, Seducation, kushnir dental, Stomatplatform, titanium.study.club, parodent dental club, Пародент, Максимум, Стоматплатформ, Медвойс, Навичка, Курсера, Періоцентр Parodent, fenestra, ескулап, Курси по професійних спрямуваннях, Англійська для стоматологів.»

Наступна група питань була задана для того, щоб з'ясувати, як зовнішні та внутрішні стейкхолдери впливають на поінформування та залучення студентів до неформальної освіти. Нижче наведено результати відповідей на питання «Які освітні ресурси рекомендували Вам роботодавці?» (Рис 1.), «Які освітні ресурси рекомендували вам Ваші викладачі?» (Рис 2) та «Які освітні ресурси ви використовуєте?» (Рис 3). «Які освітні ресурси використовують ваші ровесники» (Рис 4).

Отримані результати продемонстрували цікавий збіг перших шести освітніх ресурсів в усіх трьох групах стейкхолдерів (Рис 1- 4) – студентів, викладачів, роботодавців. Це ресурси: Prometheus, Coursera, Udemu, edX.org, Khan Academy, navychka. Варто звернути увагу, що спеціалізований стоматологічний лише той, що займає шосте місце navychka – роботодавці – 7,4%, викладачі – 7,4%, самі респонденти – 7,4; ровесники респондентів – 7,4%. Очевидно, що відповідь обирали одні й ті ж респонденти.

14. Які освітні ресурси рекомендували Вам роботодавці?

190 відповідей

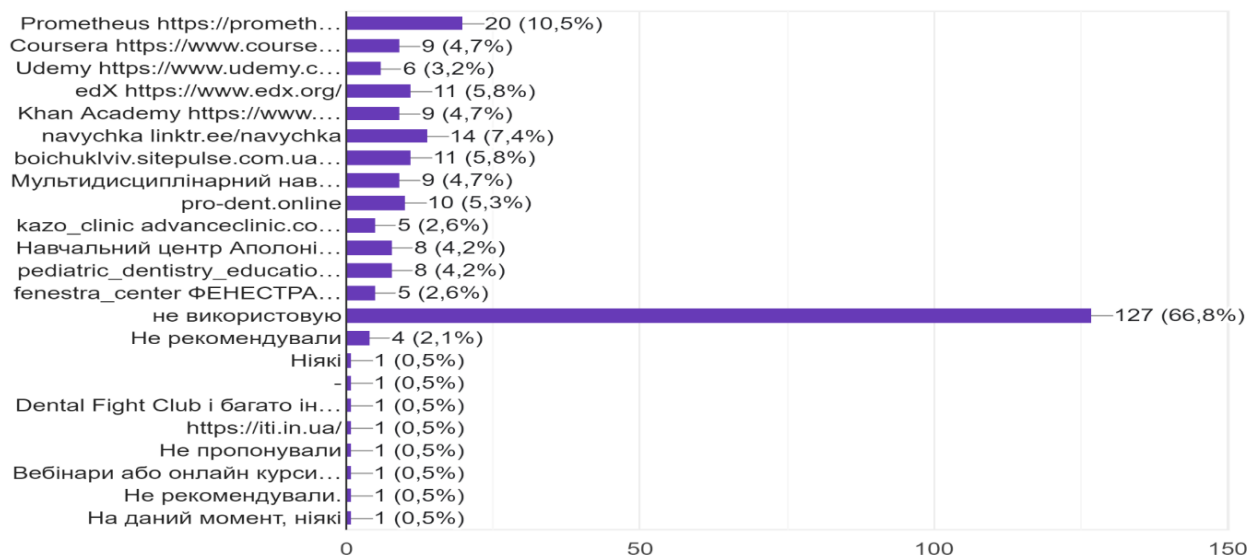

Рис 1. Діаграма 1. Освітні ресурси, які рекомендують роботодавці

13. Які освітні ресурси рекомендували Вам викладачі?

190 відповідей

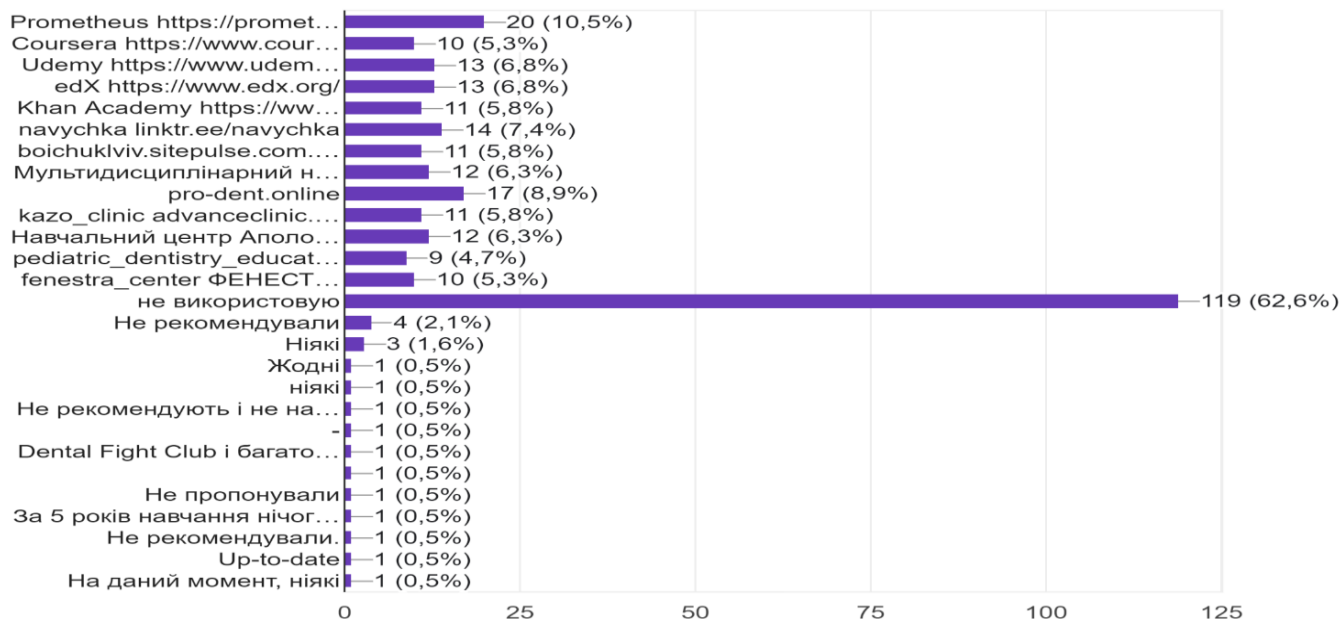

Рис 2. Діаграма 2. Освітні ресурси, які рекомендують викладачі

11. Які освітні ресурси Ви використовуєте?

190 відповідей

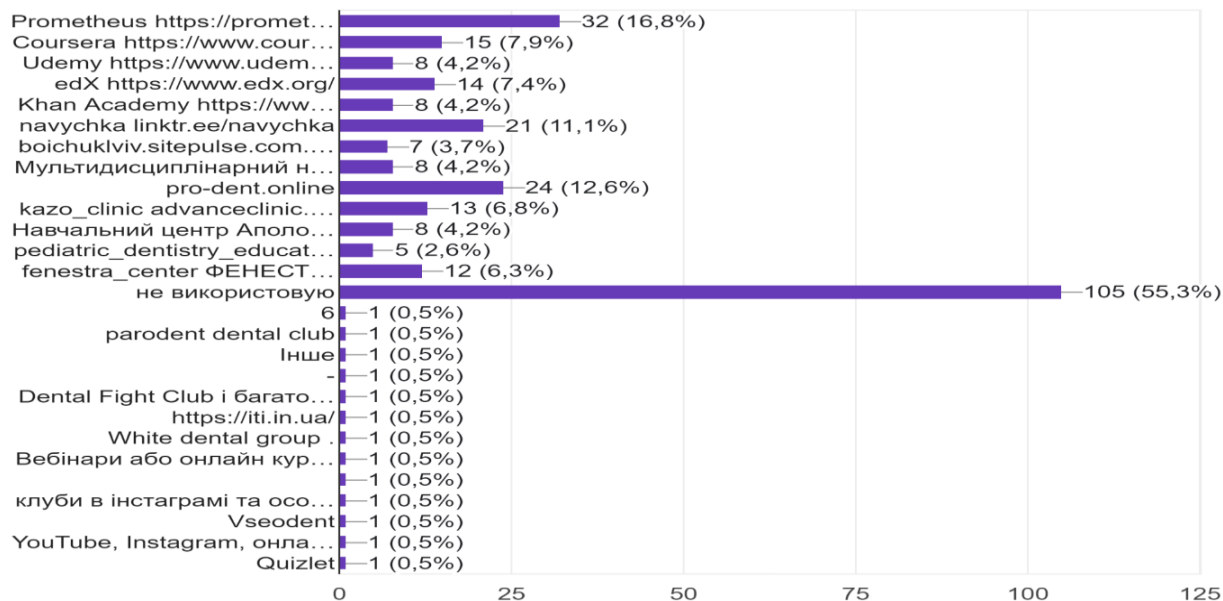

Рис 3. Діаграма 3. Освітні ресурси, які використовують респонденти

12. Які освітні ресурси використовують Ваші ровесники?

190 відповідей

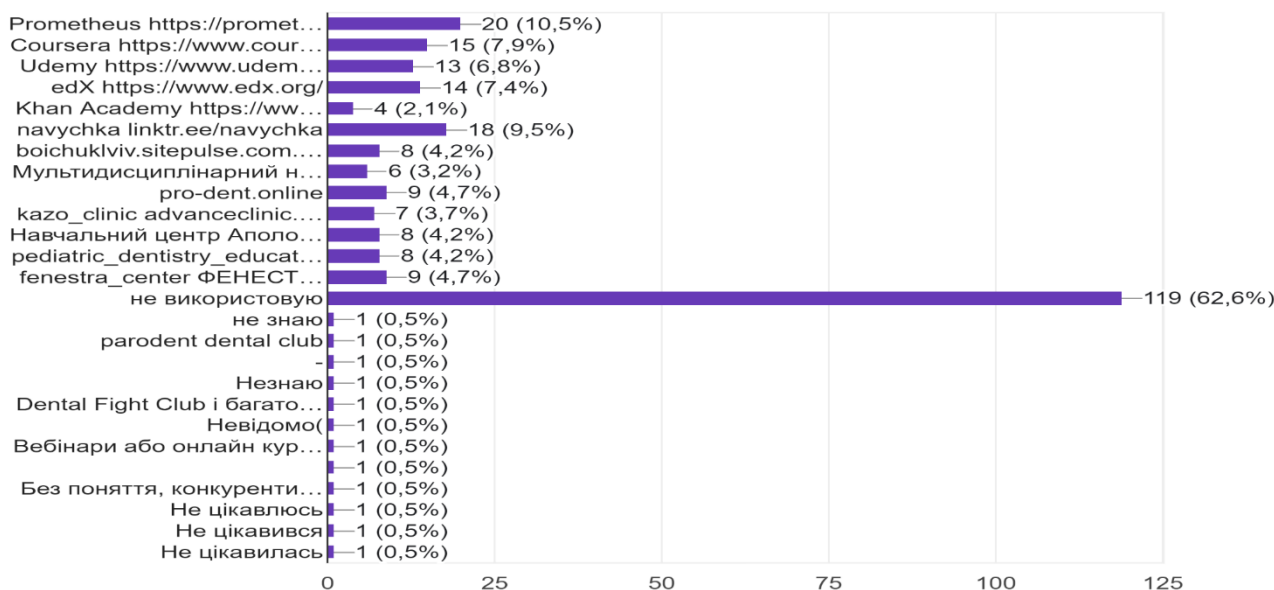

Рис 4. Діаграма 4. Освітні ресурси, які використовують ровесники опитаних

Водночас найбільш важливим отриманим результатом є те, що 55,3% опитаних респондентів ствердили – вони не використовують сайти неформальної освіти.

Для оцінки змісту і структури спрямованості студентів у здобутті

неформальної освіти проаналізуємо отримані результати відповіді на питання:

Яку головну мету Ви ставили, коли здобували неформальну освіту? (множинний вибір) – 50% обрали відповідь вдосконалення знань та вмінь і навичок за напрямом

навчання, 35,8 – особистісний розвиток, 29,5 – здобуття вмінь та навичок поза напрямом навчання; для розширення сфери спілкування – 26,8% здобуття знань з розвитку організаторських, лідерських здібностей – 16,8, здобуття соціальних вмінь і

комунікативних навичок – 21, 1%, здобуття знань з розвитку емоційного інтелекту – 15,3%.

Для порівняння розглянемо відповідь на питання *Які майбутні завдання із здобуття неформальної освіти Ви плануєте?* (Рис 5.).

8. Які майбутні завдання із здобуття неформальної освіти ви плануєте?

190 відповідей

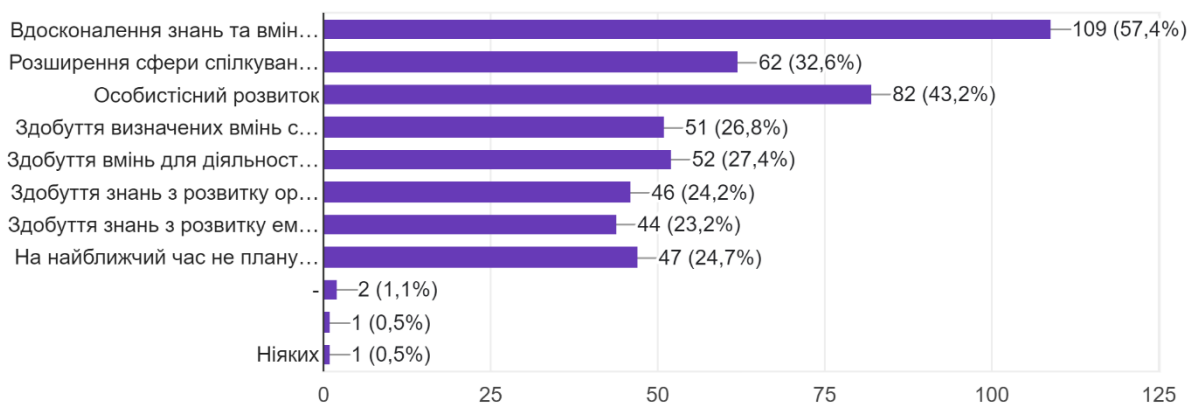

Рис 5. Діаграма 5. Структура спрямованості на неформальну освіту

Як бачимо з Рис 5., то щодо планів студентів – усі показники структури спрямованості зросли, як от: 57,4% – вдосконалення знань та вмінь і навичок за напрямом навчання; 43,2 – особистісний розвиток; на сферу спілкування – 32,6%; на організаторські, лідерські здібності – 24,2; здобуття соціальних вмінь і комунікативних навичок – 26,8%; здобуття знань з розвитку емоційного інтелекту – 23,2%. Дещо знизилася спрямованість на здобуття вмінь та навичок поза напрямом навчання – 27,4%.

Щодо структури спрямованості було отримано цікаві результати у відповідь на пропозицію «Оберіть, яка тематики програм неформальної освіти, окрім професії, яку ви здобуваєте, Вас цікавить найбільше?»

Із запропонованих 15 варіантів 40,5% респондентів обрали бізнес та підприємництво, 10% інформаційні технології, 10% знання про людину у її розвитку, 8,4% – музика, 5,8 – художнє мистецтво, дизайн, 3,7 – мода, модні тенденції, 3,7 – література, 3,1 – знання про людське суспільство, 2,6 – історія людської цивілізації.

Таким чином ми отримали характерну спрямованість на розвиток знань та навичок у сфері бізнесу і підприємництва – тематику,

яка у нормативних та вибіркових курсах програм підготовки стоматологів займає дуже незначне місце.

Відповіді на питання *Скільки часу в середньому на тиждень Ви виділяєте на неформальну освіту на тиждень?* розподілилися таким чином: 44,7 – не виділяю; до 1 години 17,9% від 2 до 4 годин – 23,7, від 4 до 8 годин 8,9%, 8 годин та більше – 4,7%.

Щодо критеріїв, які респонденти вважають важливими у виборі послуг неформальної освіти (множинні відповіді), то 65,8% обрали гнучкий графік навчання, 54,2 – співвідношення ціни навчання і його потенційної корисності; 35,8 – особисто для мене приваблива програма, 25,8 – безплатна пропозиція, 17,4 – програму рекомендували люди, яким я довіряю.

5. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Узагальнено, що здобуття неформальної освіти студентами стоматологами має низку особливостей, серед яких інформаційна насиченість основної освіти, технологічна складність сучасних стоматологічних послуг,

висока вартість неформальних освітніх програм для стоматологів.

Аналіз поінформованості респондентів щодо неформальної освіти виявив що 62% опитаних студентів не здобувають неформальну освіту. Щодо спрямованості студентів, які здобувають неформальну освіту, то виявлено перевагу чотирьох пріоритетів: вдосконалення знань та вмінь за напрямом навчання, особистісний розвиток, здобуття вмінь та навичок поза напрямом

навчання; розширення сфери спілкування. Важливим показником для характеристики спрямованості стало визначення бажаної тематики програм неформальної освіти: 40,5% учасників опитування обрали бізнес та підприємництво.

Наступний етап дослідження передбачатиме залучення студентів з всіх регіонів України та статистична обробка даних за критерієм курсу навчання.

Література

1. МОН України. ВРУ прийняла у першому читанні проєкт ЗУ «Про освіту дорослих». 12 січня 2023. Назва з екрану. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vru-prijnyala-u-pershomu-chitanni-proyekt-zu-pro-osvitu-doroslih>.
2. Stogowski Andrzej, & Wasyluk, Alla. Освіта дорослих у перспективі змін: інновації, технології, прогнози. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/320451055_osvita_doroslih_u_perspektivi_zmin_innovacii_tehnologii_proгнози.
3. Москаленко Л.М. Неформальна освіта в Україні, вимір можливостей (за результатами соціологічного дослідження*). *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2019. Вип. 13. С. 14–19. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology/article/view/10777>.

References

1. MON Ukrayiny. VRU priynyala u pershomu chytanni proyekt ZU «Pro osvitu doroslykh» [Ministry of Education and Science of Ukraine. The Verkhovna Rada adopted in the first reading the project of the Law of Ukraine “On Adult Education”]. 12 January 2023. Name from the screen. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vru-prijnyala-u-pershomu-chitanni-proyekt-zu-pro-osvitu-doroslih>. [in Ukrainian].
2. Stogowski Andrzej, & Wasyluk, Alla. (2017). Osvita doroslykh u perspektyvi zmin: innovatsiyi, tekhnolohiyi, prohnozy [Adult education in the perspective of changes: innovations, technologies, forecasts]. URL: https://www.researchgate.net/publication/320451055_osvita_doroslih_u_perspektivi_zmin_innovacii_tehnologii_prognoz. [in Ukrainian].
3. Москаленко Л.М. (2019). Neformalna osvita v Ukrayini, vymir mozhlyvostey (za rezultatamy sotsiolohichnoho doslidzhennya*) [Non-formal education in Ukraine, measurement of opportunities (according to the results of a sociological study*)]. *Bulletin of Lviv University. The series is sociological*. Issue 13. pp. 14–19. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology/article/view/10777>. [in Ukrainian].

Abstract

YEFREMOVA Oksana, HUMENIUK Olha, TSYURA Svitlana, HUMENIUK Vasyl

NON-FORMAL EDUCATION: PERSONAL AND PROFESSIONAL ORIENTATION AND ATTITUDES OF DENTAL STUDENTS

It is summarized that the acquisition of non-formal education by dentistry students has a number of features, including the information filling of basic education, the technological complexity of modern dental services, the high cost of educational programs for dentists.

The analysis of students' awareness about non-formal education was carried out based on the results of a questionnaire at Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Ivano-Frankivsk National Medical University, Lviv Medical University, I. Ya. Horbachevsky Ternopil National Medical University. It was found that 62% of the surveyed students do not receive non-formal education. Regarding their awareness about non-formal education resources, we found a match in all three stakeholder groups – students, teachers, employers. Resources are selected as priorities: Prometheus, Coursera, Udemy, edX.org, Khan Academy, navychka. Of those students who use electronic resources of non-formal education, only 13.6% allocate more than four hours a week.

The orientation of students is considered according to the priority motivation for educational activities, directed to: self-improvement; professional self-improvement; communication and interaction, expanding one's social space. Four priorities have been identified: 50% determined that the purpose of obtaining an education is to improve knowledge and skills in the field of study, 36% – personal development, 30% – acquisition of skills and abilities outside the field of study; 27% – expansion of the sphere of communication. An important indicator for characterizing the orientation was the definition of the desired subject of non-formal education programs: 40.5% of survey participants chose business and entrepreneurship. As for the important criteria in the choice, 66% chose a flexible study schedule, 54% chose the ratio of the price of the study and its potential usefulness; 36% – personally attractive programs.

Keywords: dentistry students; non-formal education; professional development of students.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Єфремова О., Гуменюк О., Цюра С., Гуменюк В. Неформальна освіта: особистісна й професійна спрямованість та ставлення студентів-стоматологів. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 2. С. 149-157.

Yefremova O., Humeniuk O., Tsyura S., Humeniuk V. (2023) Non-formal education: personal and professional orientation and attitudes of dental students. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 2, pp. 149-157.